

PARTICULARITĂȚILE PROCESULUI DE INCLUZIUNE AL ELEVILOR CU CES ÎN INSTITUȚIILE DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL DE MASĂ

THE PARTICULARS OF THE INCLUSION PROCESS OF STUDENTS WITH SEN IN MASS EDUCATION INSTITUTIONS

Mihaela TOMA, drd.,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0002-9912-6089
tmihaela86@yahoo.com

Mihaela TOMA, PhD student,
State University of Moldova

CZU: 376+373

DOI: 10.46727/c.v2.21-22-03-2024.p318-322

Abstract. In this article, theoretical aspects and praxeological examples from our own scientific research will be addressed, regarding the challenges involved in the process of inclusion of students with special educational needs in classes in mass education institutions, in terms of the instructional-educational process, under the therapeutic and recuperative aspect of the general state of health of this category of students, from multiple perspectives. The implementation of innovative approaches by teachers in the educational approach of students with special needs will favor a favorable development and evolution of these students, by adapting and individualizing the teaching-learning-evaluation process, depending on personal needs, in order to capture and maintain attention and interest in learning, by continuously stimulating motivation, in order to maximize self-esteem and confidence in one's own strengths, by giving equal chances to a quality and appropriate education according to the gap between chronological and mental age, in order to capitalize on the individual potential available to each student in difficulty, in part.

Keywords: inclusion, innovative approaches, students with SEN.

În cadrul instituțiilor din învățământul de masă este din ce în ce mai necesară incluziunea elevilor cu diferite cerințe educaționale speciale, deoarece sunt tot mai multe cazuri de copii, încă din perioada antepreșcolară și preșcolară, care pot fi identificați atât de specialiști din domeniul sănătății, cât și în mediul școlar, prin intervenție timpurie, împreună cu implicarea părinților sau în când sunt școlarizați în ciclul primar, constatând faptul că se confruntă cu anumite dificultăți de învățare, pentru a facilita incluziunea lor în instituțiile din învățământul de masă.

Pornind de la principiile egalității de șanse în educație a tuturor copiilor în sistemul educațional și asigurarea accesului și participării la propria dezvoltare, în orice instituție de învățământ, facilitându-le o educație adaptată în funcție de nevoile fiecăruia și de înaltă calitate, în raport cu cerințele educaționale speciale pe care le are fiecare în parte [2, p.20,21].

Procesul de incluziune al elevilor cu cerințe educaționale speciale este unul complex, care se desfășoară pe o perioadă îndelungată de timp, care presupune unele provocări și implică abordarea procesului instructiv-educativ, alături de cel terapeutic-compensator și recuperator, al elevilor cu cerințe educaționale speciale integrați în instituțiile din învățământul de masă, sub diferite aspecte, atât la nivelul școlii, a personalului acesteia, în general, cât și în particular, la

nivelul clasei, implicit a învățătorului, în colaborare strânsă cu toți actorii implicați în acest demers.

În primul rând, personalul de conducere din cadrul instituțiilor din învățământul de masă este necesar să manifeste atitudini pozitive față de procesul de incluziune și față de elevii cu cerințe educaționale speciale, atât prin elaborarea de documente la nivelul unității școlare, prin intermediul cărora să promoveze educația incluzivă.

Astfel, în fază incipientă, vor fi identificate nevoile cu care se confruntă copiii cu diverse probleme și dificultăți în procesul de învățare, din cadrul școlii. Ulterior, vor demara un plan de acțiune, în vederea analizei SWOT, cu privire la fixarea adaptărilor ce trebuie efectuate la nivelul instituției de învățământ, pentru asigurarea condițiilor necesare facilitării procesului de incluziune a elevilor cu nevoi speciale.

O altă etapă esențială este informarea cadrelor didactice și abordarea acestora sub aspectul facilitării procesului de perfecționare profesională continuă în domeniul educației incluzive, în special a profesorilor care au la clasă elevi cu cerințe educaționale speciale.

La fel de importantă este și evaluarea continuă a procesului de incluziune, feedback-ul din partea elevilor, a părinților acestora, în ceea ce privește aplicarea planului de acțiune propus inițial, funcționalitatea lui, aspectele care ar putea fi schimbate pe viitor, pentru a putea îmbunătăți permanent procesul de incluziune al elevilor cu cerințe educaționale speciale în învățământul public, în raport cu necesitățile acestora, devenind o unitate școlară prietenoasă, flexibilă, care satisface nevoile tuturor copiilor, transformându-se într-o școală incluzivă.

Personalul didactic, auxiliar și nedidactic este necesar să manifeste interes, deschidere și să aibă atitudini pozitive față de elevii cu cerințe educaționale speciale și de acceptarea lor în școală, contribuind la sprijinirea procesului de incluziune al acestora.

De asemenea, este importantă și determinarea și interesul dovedit pentru participarea și finalizarea unor cursuri de formare continuă în domeniul educației incluzive. În urma absolvirii acestora, cadrele didactice formate vor avea capacitatea de a colabora cu alți specialiști din cadrul școlii, din afara acesteia, iar o altă abordare inovativă ar fi aceea de a încheia parteneriate de colaborare cu centre de educație incluzivă, pentru a forma echipă cu specialiști din cadrul acestor centre, în vederea asigurării unei educații adaptate, adecvate nevoilor și furnizarea de ajutor suplimentar corespunzător elevilor cu cerințe educaționale speciale, prin oferirea unor condiții psihopedagogice favorabile procesului de incluziune al acestei categorii de elevi, prin perfecționarea continuă a relației profesor-elev, dar și pe cea dintre elev-elev, precum și facilitarea unei integrări optime în mediul social.

La nivelul clasei este necesar să se creeze un mediu incluziv, în care elevii tipici și cu CES au oportunitatea de a interacționa, comunica, să își formeze atitudini de respect și voință de a oferi de sprijin, prin empatie, toleranță, conștientizarea și acceptarea diferențelor dintre ei atât din proprie inițiativă, cât și prin stimulare permanentă din partea adulților.

Astfel, menținerea unei atmosfere favorabile și a unui climat educațional prielnic procesului de învățare, în sala de clasă sunt vitale, alături de colaborare pe parcursul activităților educaționale, implicare activă și participare, precum și lucru în echipă. Acestea vor conduce la aplicabilitatea principiului de șanse egale, diminuarea sau stoparea fenomenului de discriminare și marginalizare, ceea ce va favoriza amplificarea stimei și a imaginii de sine în rândul elevilor cu cerințe educaționale speciale, precum și creșterea sentimentului de inferioritate față de elevii

tipici, de apartenență la grup și a incluziunii elevilor cu CES, alături de elevii tipici, în instituțiile din învățământul de masă.

Colaborarea dintre cadrele didactice din școală, dar ca o abordare inovativă a procesului de incluziune al elevilor cu cerințe educaționale speciale ar putea fi pe viitor, o colaborare cu specialiști din centrele de educație incluzivă, deoarece am depistat prin intermediul cercetării mele, faptul că colaborarea dintre cadrele didactice sau acestea și profesorul de sprijin, din învățământul de masă este slab dezvoltată sau inexistentă, în unele școli nu este profesor de sprijin, întrucât elevii cu cerințe educaționale speciale sunt depistați doar la nivelul instituției de învățământ, iar fără un diagnostic, certificat CES, încadrare în grad de handicap, orientare școlară, acesta nu poate beneficia de servicii de sprijin suplimentar, implicit nici de programe școlare adaptate, în funcție de nevoile lui, întrucât nu se poate forma o echipă multidisciplinară la nivelul școlii, dacă nu este un număr minim de elevi cu CES.

La nivelul procesului instructiv-educativ, dar și terapeutic, compensator și recuperator al elevilor cu cerințe educaționale speciale este eficientă corelarea activităților de tip tradițional cu cele de tip inovator și interactiv, cu ajutorul mijloacelor informatice moderne, a tablei interactive, a unor softuri, jocuri educaționale adaptate, crearea unor fișe de lucru interactive prin intermediul unor programe și platforme educaționale, care permit individualizarea instruirii, în funcție de nivelul cognitiv al fiecărui elev cu CES.

De asemenea, o altă abordare diferită a demersului educațional al elevilor cu cerințe educaționale speciale ar fi îmbinarea armonioasă a activităților de la nivelul clasei, cât și organizarea și desfășurarea unor activități outdoor, în mediul înconjurător, în mediul social, care contribuie la creșterea stimei de sine, interacțiune cu persoane necunoscute, adaptarea elevilor cu cerințe educaționale speciale în locuri noi, socializarea dintre elevii cu nevoi speciale și elevi tipici din alte instituții din învățământul de masă, dar și cu alți membri din comunitatea locală, în vederea antrenării acestora în activități comune, pentru acceptarea diversității, tolerarea diferențelor dintre copiii lor tipici și elevii cu CES, conștientizarea importanței implicării și a aportului adus de ei, prin implicarea activă în vederea depășirii barierelor cu care se confruntă aceștia.

Educația de tip outdoor îi ajută pe elevii cu cerințe educaționale speciale să se înțeleagă mai bine pe sine, autopercepția Eului, să sesizeze mai corect lumea înconjurătoare și în special să fie capabili să cunoască mai bine pe oamenii din jurul lor.

Aceste tipuri de activități sunt considerate atractive și interactive, fiind o strategie modernă de învățare cu un impact pozitiv major asupra elevilor cu cerințe educaționale speciale, care generează și efecte favorabile în plan educațional, în privința performanțelor școlare, având ca avantaje dezvoltarea abilităților de comunicare, a spiritului inovativ și leadership.

De obicei, am desfășurat aceste activități educaționale în aer liber, în parcul orașului, pe terenul de sport sau la locul de joacă, curtea exterioară a unității școlare și alte locații outdoor, ce țin de mediul înconjurător și de natură.

Educația outdoor este o formă de educație relativ nouă, declanșând efecte de lungă durată în ceea ce privește gestionarea situațiilor de învățare polivalente și mai ales dobândirea unor competențe benefice vieții moderne, prin inovare, spirit de echipă, autonomie și creativitate. De asemenea, pe parcursul acestor activități educaționale outdoor, elevii cu nevoie să beneficieze de servicii suplimentare de sprijin, persoane însoțitoare, să i se ofere șansa de a

aplica în practică cunoștințele teoretice asimilate în cadrul activităților educaționale derulate în sala de clasă.

Construirea unui parteneriat activ și o colaborare fructuoasă între părinții elevilor tipici și a elevilor cu cerințe educaționale speciale, dar și între familie-elev-școală, va facilita o comunicare și o colaborare deschisă și eficientă între părinți, este obligatorie informarea și sensibilizarea acestora despre elevii cu CES care urmează a fi integrați în clasă, alături de copiii lor tipici [1, p.123].

Cadrele didactice îi vor antrena și implica și pe părinții elevilor din colectivul clasei, prin fixarea de comun acord și întocmirea unui grafic de activități extracurriculare, care au misiunea de a îmbunătăți relațiile de intercunoaștere și prietenie dintre participanți. Astfel, flexibilizarea programului școlar și adaptarea activităților educaționale în funcție de nevoile elevilor cu cerințe educaționale speciale, nu trebuie să deranjeze rutina zilnică al școlarii lor tipici, întrucât, ulterior, există posibilitatea de a se isca disensiuni între părinți.

În cadrul parteneriatului între profesor-elev-părinți este esențială implicarea, sugerarea și introducerea de către părinți a anumitor activități educaționale comune, în cadrul instituției de învățământ, participarea la ședințele școlare organizate de către învățător sau de către managerul școlii, la lectoratele cu părinții, astfel încât aceștia să poată monitoriza continuu situația școlară a copiilor [3, p.193].

De asemenea, procesul de învățare al fiecărui elev cu cerințe educaționale speciale trebuie continuat și acasă, mai ales a elevilor aflați în dificultate, necesită oferirea de sprijin la rezolvarea temelor pentru acasă, o atenție deosebită și ajutor suplimentar, alternarea acestor tipuri de activități cu unele de petrecere a timpului liber, acasă, în familie, prin implicarea tuturor membrilor, activități outdoor de recreere, în vederea îmbunătățirii performanțelor școlare.

Cadrele didactice din instituția din învățământul public este necesar să colaboreze și lucreze împreună, promovând practica educațională de team-teaching, ce presupune o relație bazată pe respect, încredere, sprijin reciproc, comunicare, flexibilitate, planificarea activităților educative școlare și extrașcolare din perspectiva interesului superior al elevului, fiind centrate pe nevoile acestuia, elaborarea și implementarea unor programe educaționale personalizate și adaptate pentru elevii cu cerințe educaționale speciale.

Un rol important îl au și profesorul de sprijin în unitățile din învățământul de masă, mediatorul școlar și psihologul școlii, care asigură elevilor cu cerințe educaționale speciale activități de terapie recuperatorie atât individuală, cât și de grup sau părinte-copil, în spațiile special amenajate pentru astfel de activități, dar din păcate în instituțiile din învățământul de masă, în puține școli există un astfel de cabinet separat, pentru a le putea oferi activități de sprijin în condiții favorabile, beneficiind de susținere suplimentară la nivel cognitiv, la disciplinele la care elevul cu nevoi speciale întâmpină anumite dificultăți, în special la disciplinele de limba și comunicarea română și matematică, dar și în plan psihologic și familial.

De aceea, este prioritară abordarea procesului instructiv-educativ din perspectivă curriculară, prin stabilirea împreună cu elevii cu CES și părinții lor, a obiectivelor propuse, în cadrul programelor școlare adaptate, în funcție de nevoile fiecăruia, monitorizarea permanentă a progresului școlar al acestor elevi, cu ajutorul unor fișe de observare, personal am folosit fișa psihopedagogică, iar apoi am transmis feedback-ul părinților, la anumite intervale de timp prestabilite am efectuat revizuirea acestor programe, pentru a îmbunătăți anumite aspecte, prin

continuarea unor anumite activități care se pliază bine pe copil și a înregistrat rezultate bune, remarcându-se o reușită școlară.

Cadrul didactic/învățătorul de la clasă care practică educația incluzivă, trebuie să transfere achizițiile teoretice și practice dobândite pe parcursul perfecționării către elevii cu cerințe educaționale speciale, prin folosirea în procesul instructiv-educativ a unor metode didactice și mijloace de învățământ incluzive, adaptarea instruirii în raport cu nevoile identificate și reevaluate pe parcursul demersului de incluziune al elevului cu CES [3, p.194].

Pe parcursul traseului educațional, toți elevii trebuie să primească o educație adaptată, adecvată necesităților individuale, dar să fie și flexibilă, în funcție de modificările ce intervin în materie de digitalizare a instruirii. Alături de mijloacele tradiționale folosite la clasă, cadrele didactice utilizează din ce în ce mai mult și mijloacele tehnologice inovatoare, acestea implică și inițierea cadrelor didactice în folosirea lor, prin cursuri de formare în domeniul tehnologiei informației și a comunicațiilor, iar profesorii la rândul lor, să implementeze cunoștințele însușite elevilor de la clasă, valorificându-le abilitățile digitale de care dispun.

Utilizarea tehnologiei moderne în educația elevilor cu CES, favorizează însușirea într-un mod mult atractiv și mai ușor a informațiilor transmise, prin elaborarea și rezolvarea unor fișe de lucru interactive, a unor jocuri educative realizate în diferite programe specializate. Elevii au disponibilitatea de a-și elabora propriile documente digitale, prezentări Power Point, jocuri, ce pot fi ordonate în portofolii personalizate digitale, de ajutor în procesul de evaluare și oferirea de feedback din partea profesorului, dar și pentru a le putea prezenta și împărtăși cu ceilalți colegi de clasă.

Încă din momentul școlarizării, a dobândirii statutului de elev, adulții trebuie să le insufle sentimentul de responsabilitate, atât în cadrul activităților școlare, cât și extrașcolare, în sala de clasă, dar și în afara ei, anumite reguli pe care să le respecte cu strictețe, să își formeze și să exercite anumite abilități, priceperi și deprinderi de muncă, care într-o perioadă îndelungată de timp se vor transforma în competențe necesare în viața cotidiană.

BIBLIOGRAFIE

1. CALUSCHI, M. *Psihologul de familie-necesitate în spațiul românesc contemporan*. Iași: Performantica, 2008. 123 p. ISBN 978-973-730-521-3
2. GHERGUȚ, A. *Educația incluzivă și pedagogia diversității*. Iași: Polirom, 2016. pp. 20, 21. ISBN 978-973-46-5664-6
3. HADÎRCĂ, Maria, CAZACU, Tamara. *Adaptări curriculare și evaluarea progresului școlar în contextul educației incluzive*. Chișinău: Cetatea de Sus, 2012. pp.193, 194. ISBN 978-9975-4367-2-4.